

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาแบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์เรื่องโจทย์ปัญหาเศษส่วน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. วิชาคณิตศาสตร์

1.1 โครงสร้างหลักสูตรคณิตศาสตร์

1.2 ทฤษฎีการสอนคณิตศาสตร์

2. การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์

2.1 ความหมายของโจทย์ปัญหา

2.2 ชนิดของโจทย์ปัญหา

2.3 ลักษณะของโจทย์ปัญหา

2.4 หลักเกณฑ์ในการแก้โจทย์ปัญหา

2.5 กระบวนการสอนการแก้โจทย์ปัญหา

2.6 กิจกรรมพัฒนาทักษะและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา

3. แบบฝึกทักษะ

3.1 ความหมายและความสำคัญของแบบฝึก

3.2 ลักษณะที่ดีของแบบฝึก

3.3 ประโยชน์ของแบบฝึก

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยภายในประเทศ

1. วิชาคณิตศาสตร์

1.1 โครงสร้างหลักสูตรคณิตศาสตร์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้คณิตศาสตร์เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดการเรียนรู้และการแก้ปัญหา โดยกำหนดเป้าหมายด้านคุณภาพของผู้เรียน เมื่อจบการศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีแล้ว ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ดังนี้

1.1.1 มีความรู้ความเข้าใจในคณิตศาสตร์พื้นฐานเกี่ยวกับจำนวน และการดำเนินการ การวัด เรขาคณิต พีชคณิต การวิเคราะห์ข้อมูล และความน่าจะเป็นพร้อมทั้งนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ได้

1.1.2 มีทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็น ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย การให้เหตุผล การสื่อสาร สื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ และการนำเสนอ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์และเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ

1.1.3 มีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบ มีระเบียบวินัย มีความรอบคอบ มีความรับผิดชอบ มีวิจารณญาณ มีความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งตระหนักในคุณค่า และมีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ การศึกษาคณิตศาสตร์สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่เปิดโอกาสให้เยาวชนทุกคนได้เรียนรู้คณิตศาสตร์อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิตตามศักยภาพ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางคณิตศาสตร์ที่พอเพียงสามารถนำความรู้ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็นไปพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ดียิ่งขึ้น

1.2 ทฤษฎีการสอนคณิตศาสตร์

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์จะคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดเนื้อหาสาระและ กิจกรรมต้องสอดคล้องกับวุฒิภาวะ ความสนใจและความถนัดของผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จากการฝึกปฏิบัติฝึกให้นักเรียนคิด วิเคราะห์และแก้ปัญหา ซึ่งมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสอนคณิตศาสตร์ดังต่อไปนี้

โสภณ บำรุงสงฆ์และสมหวัง ไตรตันวงศ์ (2520: 22-23) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสอนคณิตศาสตร์ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีแห่งการฝึกฝน (Drill Theory) ทฤษฎีนี้เน้นการฝึกฝนให้ทำแบบฝึกหัดมาก ๆ ซ้ำ ๆ จนกว่าเด็กจะเคยชินกับวิธีการนั้น เพราะเชื่อว่าวิธีดังกล่าวทำให้ผู้เรียนรู้คณิตศาสตร์ได้ ฉะนั้นการสอนของครูจะเริ่มต้นโดยครูให้ตัวอย่างบอกสูตร หรือกฎเกณฑ์แล้วให้นักเรียนฝึกฝนทำแบบฝึกหัดมาก ๆ จนชำนาญ นักการศึกษาปัจจุบันยังยอมรับว่าการฝึกฝนมีความจำเป็นในการสอนคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาทักษะ แต่ทฤษฎีนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ คือ

1.1 นักเรียนต้องจดจำ ท่องกฎเกณฑ์สูตร ซึ่งยุ่งยาก

1.2 นักเรียนไม่อาจจดจำ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เรียนมาได้หมด

1.3 นักเรียนไม่ได้เรียนอย่างเข้าใจ จึงเกิดความล่า บากสับสนในการคำนวณ การแก้ปัญหา และสิ่งที่ยากที่เรียนได้ง่าย

2. ทฤษฎีการเรียนรู้โดยเหตุบังเอิญ (Incidental Learning) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าเด็กจะ เรียนรู้ได้ดีก็ต่อเมื่อมีความต้องการหรือความอยากรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้น .กิจกรรมการเรียน ต้องจัดขึ้นจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน หรือชุมชน ซึ่งนักเรียนได้ประสบกับตนเอง ส่วน ข้อบกพร่องของทฤษฎีนี้คือ เหตุการณ์ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย ดังนั้นการ จัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้จะใช้ได้เป็นครั้งคราว ถ้าไม่มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว ทฤษฎีนี้ก็จะมีไม่เกิดผล

3. ทฤษฎีแห่งความหมาย (Meaning Theory) ทฤษฎีนี้เน้นตระหนักว่าการคิดคำนวณกับ ความเป็นอยู่ในสังคมของเด็กเป็นหัวใจในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์และเชื่อว่านักเรียนจะ เรียนรู้และเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ดีเมื่อได้เรียนสิ่งที่มีความหมายต่อตนเองทฤษฎีนี้เป็นที่ยอมรับว่า เหมาะสมในการนำไปสอนคณิตศาสตร์อย่างกว้างขวางในปัจจุบันนอกจากนี้ ไสภณ บำรุงสงฆ์ และสมหวัง ไตรตันวงศ์ ได้กล่าวข้อได้เปรียบของการสอนตามทฤษฎีแห่งความหมายสำหรับวิชา คณิตศาสตร์ดังนี้

- 3.1 ช่วยให้นักเรียนจดจำ เนื้อหาได้แม่นยำ ขึ้น
- 3.2 ช่วยให้นักเรียนสามารถระลึก หรือรื้อฟื้นทักษะที่เลือนลางไปแล้วให้กลับคืน มาได้อย่างรวดเร็ว
- 3.3 ช่วยให้นักเรียนสามารถนำ ความคิดและทักษะทางคณิตศาสตร์ไปใช้ได้มาก ขึ้น
- 3.4 ช่วยให้นักเรียนเรียนได้ง่ายและสบายขึ้น โดยการจัดสิ่งที่เป็นพื้นฐานไว้เป็น ระบบระเบียบที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้หรือความรู้ความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น
- 3.5 ลดการฝึกฝนลง เหลือเพียงฝึกฝนเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการเรียนรู้
- 3.6 ป้องกันไม่ให้นักเรียนตอบปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างไม่นำไปใช้ได้หรือ เกิดความจริง
- 3.7 ส่งเสริมเข้าใจในการเรียนรู้โดยวิธีการแก้ปัญหา แทนที่จะใช้วิธีการฝึกฝนและ จดจำ โดยไม่เข้าใจ
- 3.8 เตรียมให้นักเรียนมีความสามารถ และความคล่องตัวในการแก้ปัญหาใน สถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยวิธีที่มีประสิทธิภาพ

3.9 ทำให้นักเรียนมีอิสระ และความเชื่อมั่นในการปะทะสถานการณ์ใหม่ๆทาง จำนวนด้วยความมั่นใจ

จะเห็นได้ว่า ในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ครูต้องคำนึงถึงทฤษฎีการสอนคณิตศาสตร์ควบคู่ไปกับจิตวิทยาในการเรียนการสอนด้วยจึงจะสนองความต้องการของเด็กได้สมรรถภาพทางคณิตศาสตร์

2. การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์

2.1 ความหมายของโจทย์ปัญหา

สิริพร ทิพย์คง (2537: 57) กล่าวถึงปัญหาว่า “ปัญหาคือ คำถามที่ต้องการคำตอบ ปัญหาของนักเรียนคนหนึ่งอาจไม่ใช่ปัญหาของนักเรียนอีกคนหนึ่ง การแก้ปัญหาคือกระบวนการที่ใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ ดังนั้นในการแก้ปัญหานักเรียนต้องรู้จักการวางแผนรู้จักเลือกความคิดรวบยอด ทักษะการคิดคำนวณ และหลักการกฎหรือสูตรที่นักเรียนได้เรียนมาแล้ว ไปใช้ให้เหมาะสมในการแก้ปัญหานั้น ๆ กระบวนการแก้ปัญหาคือสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่นักเรียนทุกคนจะต้องเรียนรู้เพราะการที่นักเรียนได้ฝึกแก้ปัญหาก็จะช่วยทำให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีระเบียบ มีขั้นตอน และมีเหตุผล ตลอดจนรู้จักการตัดสินใจอย่างฉลาด”

ปรีชา เนาว์เย็นผล (2537: 62) กล่าวถึงความหมายของปัญหาทางคณิตศาสตร์ว่า สามารถสรุปได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นสถานการณ์ทางคณิตศาสตร์ที่ต้องการคำตอบซึ่งอาจจะอยู่ในรูปปริมาณ หรือจำนวน หรือคำอธิบายให้เหตุผล
2. ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นสถานการณ์ที่ผู้แก้ปัญหามิคุ้นเคยมาก่อนไม่สามารถหาคำตอบได้ในทันทีทันใด ต้องใช้ทักษะความรู้และประสบการณ์หลาย ๆ อย่างประมวลเข้าด้วยกันจึงจะหาคำตอบได้
3. สถานการณ์ใดจะเป็นปัญหาหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลผู้แก้ปัญหาคือบุคคลและเวลา สถานการณ์หนึ่งอาจเป็นปัญหาสำหรับบุคคลหนึ่ง แต่อาจไม่ใช่ปัญหาสำหรับบุคคลอีกคนหนึ่งก็ได้ และสถานการณ์ที่เคยเป็นปัญหาสำหรับบุคคลหนึ่งในอดีตอาจไม่เป็นปัญหาสำหรับบุคคลนั้นแล้วในปัจจุบัน

อุทัย เพชรช่วย (2532: 49) ได้กล่าวถึงโจทย์ปัญหาไว้เช่นกันว่า “โจทย์ปัญหาคือโจทย์ที่มีข้อความ เป็นภาษาหนังสือ หรือภาษาพูด ไม่มีเครื่องหมาย บวก ลบ คูณ หรือหาร ผู้เรียนต้องอ่าน หรือฟังโจทย์ให้เข้าใจว่าจะทำโดยวิธีใด (บวก ลบ คูณ หรือหาร)”

จากที่กล่าวมา โจทย์ปัญหา หมายถึง ปัญหาที่มีการบรรยายสถานการณ์ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับจำนวน ต้องอาศัยทักษะกระบวนการทางด้านการคิดคำนวณ การหาความสัมพันธ์และต้องใช้เวลาพอสมควรที่จะทำการแก้ปัญหา นั้น ๆ ให้ลุล่วงไปได้

2.2 ชนิดของโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์

พิสมัย ศรีอำไพ (2534: 3-4) ได้กล่าวถึงชนิดของโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์มี 4 ชนิดคือ

1. ปัญหาขั้นเดียว (One-Step Problems) เป็นโจทย์ปัญหาที่ทุกคนคุ้นเคยอยู่แล้ว การแก้ปัญหาแบบนี้มักใช้วิธีการบวก ลบ คูณ หาร ธรรมดา
2. ปัญหาหลายขั้น (Multiple-Step Problems) เป็นโจทย์ปัญหาซึ่งสามารถแก้ได้โดยการกระทำ เบื้องต้นตั้งแต่ 2 ขั้นตอนขึ้นไป หรือจะใช้การกระทำ ชนิดเดิมแต่ซ้ำกันหลายครั้งก็ได้
3. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการ (Process Problems) เป็นโจทย์ปัญหาต้องใช้เวลาความคิดที่เป็นเหตุผลช่วยในการแก้ปัญหา โดยใช้กลยุทธ์หลาย ๆ แบบ เช่น มองหารูปแบบวาดรูป สร้างสมการ และอื่น ๆ โดยทั่วไปปัญหาเหล่านี้จะไม่สามารถแก้ได้ด้วยวิธีการบวก ลบ คูณ และหารธรรมดา
4. ปัญหาเกี่ยวกับการประยุกต์ (Applied Problems) เป็นโจทย์ปัญหาที่ต้องการให้นักเรียนเก็บข้อมูล และตัดสินใจเองในการที่จะหาผลเฉลยของปัญหา อาจใช้กลยุทธ์หลายอย่าง ปัญหาเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นสถานการณ์จริง และอาจจะไม่มีคำตอบเพียงคำตอบเดียว

โจทย์ปัญหาแบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ (ดวงเดือน อ่อนน่วม 2536: 10-11)

1. โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ เป็นโจทย์ปัญหาที่นำ ความรู้เกี่ยวกับวิธีการคำนวณที่เรียนมาแล้ว มาใช้หาคำตอบในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมักเป็นโจทย์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียน
2. โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการ เป็นโจทย์ปัญหาที่มุ่งเน้นกระบวนการในการหาคำตอบมากกว่าตัวคำตอบเอง โจทย์ปัญหานี้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาได้ดี และส่งเสริมวิธีคิดอย่างหลากหลาย อย่างสร้างสรรค์และสร้างความรู้สึกล้าทำท่าย ซึ่งในปัจจุบันหนังสือเรียนได้พยายามสอดแทรกไว้อยู่บ้างแต่ยังไม่มากนัก ครูจึงต้องเป็นผู้มีบทบาทเรื่องนี้

สำหรับปรีชา เนาวีเย็นผล (2537: 62) ได้แบ่งปัญหาคณิตศาสตร์ออกเป็น 2 ชนิด ตามจุดประสงค์ดังนี้

1. ปัญหาที่ให้ค้นเป็นปัญหาที่ให้ค้นคำตอบซึ่งอาจอยู่ในรูปปริมาณ จำนวนหรือให้หาวิธีการ คำอธิบายให้เหตุผล

2. ปัญหาให้พิสูจน์เป็นปัญหาให้แสดงการให้เหตุผลว่าข้อความที่กำหนดให้เป็นจริงหรือข้อความที่กำหนดให้เป็นเท็จ

เมื่อพิจารณาจากผู้แก้ปัญหาและความซับซ้อนของปัญหา สามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิดคือ

1. ปัญหาธรรมดา เป็นปัญหาที่มีโครงสร้างไม่ซับซ้อนนัก ผู้แก้ปัญหามีความคุ้นเคยในโครงสร้างและวิธีการแก้ปัญหา
  2. ปัญหาไม่ธรรมดา เป็นปัญหาที่มีโครงสร้างซับซ้อน ในการแก้ปัญหาผู้แก้ปัญหามust ต้องประมวลความรู้ ความสามารถหลายอย่างเข้าด้วยกัน เพื่อนำ มาใช้ในการแก้ปัญหา
- ปัญหาคณิตศาสตร์มีทั้งที่ซับซ้อนและไม่ซับซ้อน แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นผู้เรียนต้องใช้ทักษะและกระบวนการที่สอดคล้องกับปัญหานั้น ๆ เพื่อที่จะทำ การแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เช่น ทักษะการคิดคำนวณ กระบวนการลำดับความคิดและเหตุผลเพื่อค้นหาความสัมพันธ์และทักษะการตัดสินใจ เป็นต้น

2.3 ลักษณะของโจทย์ปัญหา

สุวรรณ กาญจนมยุร (2533 : 5-6) กล่าวถึง ลักษณะของโจทย์ปัญหา ดังนี้

1. โจทย์ปัญหาที่อยู่ในลักษณะของคำถาม
2. โจทย์ปัญหาที่อยู่ในลักษณะรูปภาพ
3. โจทย์ปัญหาที่อยู่ในลักษณะของสัญลักษณ์
4. โจทย์ปัญหาที่อยู่ในลักษณะข้อความ

สมทรง สุวพานิช (2539 : 293) ได้กล่าวถึง ลักษณะของโจทย์ปัญหาว่ามีส่วนประกอบ ดังนี้

1. ในตัวโจทย์จะต้องมีสิ่งที่กำหนดให้
2. ในตัวโจทย์จะต้องมีสิ่งที่ต้องการทราบ
3. ในตัวโจทย์จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในโจทย์

2.4 หลักเกณฑ์ในการแก้โจทย์ปัญหา

สุวรรณ กาญจนมยุร (2533 : 3-4) กล่าวถึง ครูผู้สอนควรมีการฝึกฝนให้นักเรียนมีความสามารถที่จะแก้โจทย์ปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1. ภาษา นักเรียนต้องมีทักษะด้านการอ่านดีอ่านคล่อง รู้จักแบ่งวรรคตอนพร้อมทั้งมีทักษะในการจับใจความ สามารถแบ่งส่วนต่าง ๆ ของข้อความที่อ่านได้และนักเรียนต้องรู้จักเลือกใช้ความหมายของคำ ที่มีถูกต้องตามเจตนาของโจทย์ปัญหา

2. ความเข้าใจ นักเรียนต้องมีความเข้าใจในด้านการจับใจความ การตีความ และการแปลความ
3. การคิดคำนวณ นักเรียนควรมีทักษะการบวกจำนวน การลบจำนวน การคูณจำนวน การหารจำนวน การยกกำลัง และการแก้สมการ
4. นักเรียนต้องมีทักษะการย่อความและการสรุปความ
5. นักเรียนต้องได้รับการฝึกฝนให้รู้จักแก้ปัญหาทั้งจากตัวอย่าง จากหนังสือและจากการแปลความ
6. ครูต้องรู้จักการใช้คำถามในการแก้โจทย์ปัญหา เช่น ต้องใช้ภาษาให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน คำถามต้องรัดกุม ชัดเจน ถามครั้งละหนึ่งคำถาม ให้นเวลาค้นคิดและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสซักถาม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 95) ได้กล่าวถึงพื้นฐานการแก้โจทย์ปัญหาว่ามีแนวคิดดังนี้

1. การเรียนรู้ลักษณะของโจทย์ปัญหา จะทำ ให้คุ้นเคยกับโจทย์ปัญหา
2. การแต่งโจทย์ปัญหาจากเหตุการณ์/ ภาพ จากประโยคสัญลักษณ์เป็นสถานการณ์ การสร้างความคุ้นเคย และเป็นพื้นฐานนำไปสู่การสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับโจทย์ปัญหา
3. เหตุการณ์/ ภาพ ประโยคสัญลักษณ์และโจทย์ปัญหาเป็นกระบวนการที่สามารถถ่ายโยงความรู้และนำไปสัมพันธ์กันได้
4. การเกิดทักษะในการแก้โจทย์ปัญหานั้น จะต้องฝึกอย่างต่อเนื่องเป็นระบบทั้งจากเหตุการณ์/ ภาพ ประโยคสัญลักษณ์และโจทย์ปัญหา

2.5 กระบวนการจัดการเรียนการสอนแก้โจทย์ปัญหา

การเรียนการสอนเกี่ยวกับการแก้โจทย์ปัญหา เป็นการฝึกให้นักเรียนมีวิธีการที่ดีในการแก้ปัญหา มากกว่าที่จะสอนให้รู้คำตอบของปัญหา โดยพยายามส่งเสริมให้นักเรียนค้นพบรูปแบบหรือวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ดังนั้น การเรียนการสอนเกี่ยวกับการแก้โจทย์ปัญหา จึงควรเน้นทักษะกระบวนการคิดของนักเรียน โดยจัดกระบวนการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอนการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา (Polya's Problem Solving Steps) ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจโจทย์ (Understanding the Problem)

การเรียนการสอนแก้โจทย์ปัญหาจะเริ่มจากการนำ โจทย์ปัญหาให้นักเรียนศึกษาทำความเข้าใจโจทย์โดยให้นักเรียนอ่านหรือพิจารณาโจทย์ปัญหาและบอกรายละเอียดทั้งหมด ตามความเข้าใจของนักเรียน พิจารณาลักษณะของคำตอบและหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจโจทย์นี้ นักเรียนจำเป็นต้องมีทักษะการจับใจความทักษะการตีความและทักษะการแปลความ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรฝึกให้นักเรียนอ่านโจทย์ปัญหาให้ถูกต้องตามวรรคตอนของโจทย์ และบอกได้ว่าสิ่งที่โจทย์กำหนดให้มีทั้งหมดกี่ตอน อะไรบ้าง และสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบคืออะไร เมื่อนักเรียนมีความเข้าใจโจทย์ปัญหาต่างๆ เป็นอย่างดีแล้ว ครูจึงเริ่มจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนต่อไป

ขั้นที่ 2 วางแผนแก้ปัญหา (Divising a Plan)

การวางแผนแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งครูผู้สอนควรใช้เวลาและมีความละเอียดอ่อนในการจัดการเรียนการสอนพอสมควร ทั้งนี้เพราะการวางแผนนี้จะช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหามากขึ้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนนี้ ครูควรนำโจทย์ปัญหาลักษณะต่าง ๆ ให้นักเรียนฝึกการเรียนรู้ยุทธวิธีการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการวางแผนแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับลักษณะของโจทย์ปัญหานั้น ๆ เนื่องจากโจทย์ปัญหาบางอย่างอาจเลือกใช้ยุทธวิธีที่ใช้ในการแก้โจทย์ปัญหามีด้วยกันหลายวิธี เช่น

- 2.1 จำลองสถานการณ์หรือใช้ของจริงหรือของจำลอง
- 2.2 เขียนแผนภาพหรือภาพ
- 2.3 เดาและตรวจสอบ
- 2.4 จดรายการที่ได้ลองคิดไว้
- 2.5 จัดทำ ตารางหรือแผนภูมิ
- 2.6 เขียนสมการหรือประโยคสัญลักษณ์
- 2.7 ค้นหารูปแบบหรือหาความสัมพันธ์
- 2.8 นำไปสัมพันธ์กับปัญหาที่คล้ายกัน
- 2.9 คิดถอยหลัง
- 2.10 ใช้เหตุผล

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติตามแผน (Carrying out the Plan)

เมื่อนักเรียนได้ศึกษาทำความเข้าใจโจทย์และวางแผนการแก้ปัญหาแล้วขั้นตอนต่อไปก็คือการลงมือปฏิบัติตามแผนโดยการคำนวณหาคำตอบและแสดงวิธีทำในการคิดคำนวณหาคำตอบ

นักเรียนจำเป็นต้องมีทักษะการคิดคำนวณเช่น การบวก การลบ การคูณ การหาร การยกกำลัง การแก้สมการ เป็นต้น ในการเขียนแสดงวิธีทำก็เช่นเดียวกัน นักเรียนจำเป็นต้องมีทักษะในการย่อความและสรุปความจากสิ่งที่โจทย์กำหนดให้เพื่อนำ มาเขียนข้อความแสดงวิธีทำ

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบ (Looking back)

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้าย ครูผู้สอนส่วนใหญ่มักจะมองข้ามความสำคัญของขั้นนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมักจะทำให้ความสำคัญของคำตอบที่ถูกต้องมากกว่าจะคำนึงถึงกระบวนการในการคิดหาวิธีที่ถูกต้อง จึงมีแนวโน้มว่าครูจะหยุดทำการสอนทันทีเมื่อได้ผลลัพธ์แล้ว ครูไม่ควรปล่อยให้สภาพการจัดการเรียนการสอนมีลักษณะดังที่กล่าวนี้แต่ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มองย้อนกลับไปทบทวนและตรวจสอบขั้นตอนต่างๆ ที่ผ่านมาแล้ว โดยพิจารณาความสมเหตุสมผลของคำตอบ และพิจารณาว่าน่าจะมีคำตอบอื่นหรือวิธีการคิดเป็นอื่นได้อีกหรือไม่โดยครูอาจจะใช้คำถามเพื่อช่วยให้นักเรียนมองย้อนกลับหรือตรวจสอบขั้นตอนต่างๆ ในลักษณะต่อไปนี้ เช่น

- วิธีการที่ใช้แก้โจทย์ปัญหาสมเหตุสมผลหรือไม่
- ใช้ข้อมูลทั้งหมดที่โจทย์อ้างถึงครบหรือไม่
- สามารถพิสูจน์ผลลัพธ์ที่ได้ว่าเป็นความจริงหรือไม่
- มีส่วนใดในวิธีการของนักเรียนที่น่าจะปรับให้ง่ายขึ้นบ้าง
- สามารถใช้วิธีการอื่นในการแก้โจทย์ปัญหาข้อเดิมนี้อีกหรือไม่
- วิธีการที่นักเรียนใช้จะสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาคืออื่น ๆ ได้บ้างหรือไม่

การจัดการเรียนการสอน การแก้โจทย์ปัญหาเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกันทุกขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนการแก้โจทย์ปัญหาของโพลยามีลำดับคือ ขั้นทำความเข้าใจ โจทย์ขั้นวางแผนแก้ปัญหา ขั้นปฏิบัติตามแผน และขั้นตรวจสอบ ครูผู้สอนจำเป็นต้องจัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ดำเนินการไปตามขั้นตอน โดยใช้เวลาพอสมควร การแก้โจทย์ปัญหาตามขั้นตอนของโพลยา ในแต่ละขั้นต่อนั้น จำเป็นต้องเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับโจทย์ปัญหานั้น ๆ จึงจะได้ประสิทธิภาพสูงสุด

2.6 กิจกรรมพัฒนาทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์

การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์สามารถทำได้โดยผ่านสื่อและเนื้อหาสาระที่นักเรียนคุ้นเคยอยู่แล้ว เช่น แบบฝึกหัด ข้อสอบแบ่งชั้น หลักการคิดเลขเร็ว ของเล่นเชิงคณิตศาสตร์ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันดังนี้ (ปรีชา เนาวิสัยผล 2538 : 69-70)

1. การจัดกิจกรรมโดยการใช้แบบฝึกหัด ให้นักเรียนแสวงหาคำตอบของโจทย์ปัญหาจากแบบฝึกหัดที่แตกต่างไปจากการนำเสนอในตัวอย่าง หรือครูเป็นผู้สร้างขึ้นให้นักเรียนฝึก
2. การจัดกิจกรรมโดยการใช้ข้อสอบแข่งขัน ให้นักเรียนทำข้อสอบที่เกี่ยวกับโจทย์ปัญหาที่มีโครงสร้างซับซ้อน โดยการใช้การอภิปรายกระตุ้นให้นักเรียนคิดและครูคอยช่วยแนะนำในบางครั้ง
3. การจัดกิจกรรมโดยการใช้หลักการคิดเลขเร็วเป็นสื่อ เช่น การกำหนดตัวอย่างเพื่อให้นักเรียนค้นหารูปแบบ สรุปหลักการคิดเลขเร็ว
4. การจัดกิจกรรมโดยการใช้ของเล่นเชิงคณิตศาสตร์ เช่น จัดทำอุปกรณ์ของเล่นพร้อมทั้งคำอธิบายในการแก้โจทย์ปัญหา สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือการหาโจทย์ปัญหาที่ทำทลายความคิดของนักเรียน ให้นักเรียนได้ทำการคิด และควรเป็นปัญหาที่ใกล้ตัวนักเรียน นักเรียนมีโอกาสที่จะได้ร่วมตั้งปัญหาเพื่อแก้เองด้วย ครูต้องมีการอธิบายหลักการแก้ปัญหานั้นว่านักเรียนจะต้องมีทักษะใดบ้าง และหมั่นให้นักเรียนได้ฝึกฝนบ่อยๆ

3. แบบฝึกทักษะ

3.1 ความหมายและความสำคัญของแบบฝึก

แบบฝึกหรือแบบฝึกหัด หรือแบบฝึกเสริมทักษะ เป็นสื่อการเรียนประเภทหนึ่งสำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและทักษะเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่หนังสือเรียนจะมีแบบฝึกหัดอยู่ท้ายบทเรียน ในบางวิชาแบบฝึกหัดจะมีลักษณะเป็นแบบฝึกปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (2537: 147)

แบบฝึก หมายถึง แบบฝึกหัดหรือชุดการสอนที่เป็นแบบฝึกที่ใช้เป็นตัวอย่างปัญหาหรือคำสั่งที่ตั้งขึ้นเพื่อให้นักเรียนฝึกตอบ (ราชบัณฑิตยสถาน 2525: 483)

วรรณ แก้วแพรง (2526: 86) ได้กล่าวถึงแบบฝึกหัดเสริมทักษะว่า เป็นแบบฝึกหัดที่ครูจัดขึ้นให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียน ได้มีทักษะเพิ่มขึ้น โดยการทำให้กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความสนใจ และพอใจ หลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องนั้นๆ มาบ้างแล้ว

อนงค์ ศิริวิชาลัย (2535: 27) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแบบฝึกว่า เป็นวิธีสอนที่สนุกอีกวิธีหนึ่ง คือการให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกมาก ๆ เพราะแบบฝึกจะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสนำความรู้ที่เรียนมาแล้วมาฝึกให้เกิดความเข้าใจกว้างขวางยิ่งขึ้น

แบบฝึกทักษะเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่นักเรียนสามารถใช้ฝึกกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอน และมีเหตุผล ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนมาแล้ว เป็นการช่วยเสริมทักษะ

ในเรื่องความสามารถทางคณิตศาสตร์นักเรียนมีโอกาสได้ฝึกตามความสนใจและใช้ความสามารถได้เต็มที่

3.2 ลักษณะของแบบฝึกที่ดี

ในการสร้างแบบฝึกสำหรับเด็ก มีองค์ประกอบหลายประการซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะของแบบฝึกที่ดีไว้ดังนี้

วลี สุมิพันธ์ (2530: 189-190) ได้กล่าวถึง ลักษณะของแบบฝึกที่ดีว่าต้องมีลักษณะดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่เรียนมาแล้ว
2. เหมาะสมกับระดับวัย และระดับความสามารถของเด็ก
3. มีคำชี้แจงสั้น ๆ ที่จะทำให้เด็กเข้าใจวิธีทำ ได้ง่ายขึ้น คำชี้แจงหรือคำสั่งต้อง

กะทัดรัด

4. ใช้เวลาเหมาะสม คือ ไม่ใช้เวลานานหรือเร็วเกินไป
5. เป็นที่น่าสนใจและท้าทายให้แสดงความสามารถ

ศศิธร วิสุทธิแพทย์ (2518: 72) ได้ศึกษาพบว่า แบบฝึกที่นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นที่จะทำ เป็นแบบฝึกหัดที่มีลักษณะดังนี้

1. ใช้หลักจิตวิทยา
2. ให้ความหมายต่อชีวิต
3. สำนวนภาษาง่าย ๆ
4. ปลุกความสนใจ
5. เหมาะสมกับวัยและความสามารถ
6. คิดได้เร็วและสนุก
7. อาจศึกษาด้วยตนเองได้

แบบฝึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น อาศัยแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาการสอนคณิตศาสตร์โดยเฉพาะทักษะการคิดคำนวณ จากนักการศึกษาหลายท่านที่กล่าวมา เพื่อพัฒนาสื่อและเพื่อให้เด็กได้ฝึกพัฒนาทักษะเกี่ยวกับโจทย์ปัญหาเศษส่วน ซึ่งใช้เครื่องหมายบวก ลบ คูณหารและเทคนิคการคิดเลขเร็ว ตามแนวคิดการสร้างแบบฝึก เพื่อให้เด็กได้ฝึกทักษะครอบคลุมทั้งวิธีการหลากหลาย และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องแม่นยำ ในโอกาสต่อไป

3.3 ประโยชน์ของแบบฝึก

แบบฝึกมีประโยชน์ต่อการเรียนวิชาทักษะมาก ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการ
 ประถมศึกษาแห่งชาติ (2535: 173-175) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. เป็นส่วนเพิ่มหรือเสริมหนังสือเรียนในการเรียนทักษะ เป็นอุปกรณ์การสอนที่
 ช่วยลดภาระของครูได้มาก เพราะแบบฝึกเป็นสิ่งที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบ
2. ช่วยเสริมทักษะทางการใช้ภาษา แบบฝึกเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กฝึกทักษะ
 การใช้ภาษาให้ดีขึ้น แต่จะต้องอาศัยการส่งเสริมและความดูแลเอาใจใส่จากครูผู้สอนด้วย
3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากเด็กมีความสามารถทาง
 ภาษาแตกต่างกัน การให้เด็กทำ แบบฝึกหัดที่เหมาะสมกับความสามารถของเขา จะช่วยให้เด็ก
 ประสบผลสำเร็จในด้านจิตใจมากขึ้น
4. แบบฝึกช่วยเสริมให้ทักษะทางภาษาคงทน โดยกระทำ ดังนี้
  - 4.1 ฝึกทันทีหลังจากเด็กได้เรียนรู้เรื่องนั้นๆ
  - 4.2 ฝึกซ้ำหลาย ๆ ครั้ง
  - 4.3 เน้นเฉพาะเรื่องที่ต้องการ
5. แบบฝึกที่ใช้เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจากจบบทเรียนในแต่ละครั้ง
6. แบบฝึกที่จัดทำ เป็นรูปเล่มเด็กสามารถเก็บรักษาไว้ใช้เป็นแนวทางเพื่อทบทวน
 ด้วยตัวเองได้ต่อไป
7. การให้เด็กทำ แบบฝึกช่วยให้ครูมองเห็นจุดเด่นหรือปัญหาต่าง ๆ ของเด็กได้
 ชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้ครูดำ เนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้นได้ทันที่
8. แบบฝึกที่จัดทำ ขึ้นนอกเหนือจากที่อยู่ในหนังสือเรียนจะช่วยให้เด็กได้ฝึกฝน
 อย่างเต็มที่
9. แบบฝึกที่จัดพิมพ์ไว้เรียบร้อยแล้วจะช่วยให้ครูประหยัดทั้งแรงงานและเวลาใน
 การที่จะต้องเตรียมแบบฝึกอยู่เสมอ ในด้านผู้เรียนก็ไม่ต้องเสียเวลาลอกแบบฝึกจากตำราเรียนทำ
 ให้มีโอกาสฝึกฝนทักษะต่าง ๆ มากขึ้น

รัชนี ศรีไพรวรรณ (2517: 416) กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกทักษะ ดังนี้

1. ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น
2. ทำให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน อันเป็นแนวทางในการ
 ปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป ตลอดจนสามารถช่วยให้นักเรียนเรียนได้ดีที่สุดตามความสามารถ
 ของเขาด้วย
3. ฝึกให้นักเรียนมีความเชื่อมั่น และสามารถประเมินผลงานของเขาได้

4. ฝึกให้นักเรียนได้ทำงานตามลำพัง โดยมีความรับผิดชอบต่องานที่ตนได้รับมอบหมาย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบฝึกทักษะ

พิสมัย ศรีอำไพ (2545) ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์เรื่องเศษส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ 75/75 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องเศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้น กับนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะของ สสวท. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนบ้านไชยบุรี และโรงเรียนบ้านหาดกรวด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องเศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80.51 / 76.66 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์เรื่องเศษส่วน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์เรื่องเศษส่วนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะของ สสวท. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ต่อมา สมใจ สมคิด (2546) ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 / 1 โรงเรียนอนุบาลแม่เป็น สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานหาค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างและทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้งานวิจัยได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ สุภาพร จุลศิริวัฒนกุล (2546) ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะการคิดคำนวณเรื่อง การบวก การลบ การคูณ การหาร วิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนบ้านโคกเพ็ด อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 29 คน จาก 1 ห้องเรียน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผล

การศึกษาค้นคว้าพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะการคิดคำนวณ เรื่องการบวก การลบ การคูณ การหาร วิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ $80.66 / 77.70$ และมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.64 สรุปได้ว่าผลการศึกษาค้นคว้าทำให้ได้ แผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะการคิดคำนวณที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สมควรนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ซึ่งในปีนี้อีกเช่นกัน ไพบุลย์ ลิ้มมณี (2546) ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะคิดเลขเร็ว วิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $75 / 75$ และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการใช้แบบฝึกทักษะคิดเลขเร็วที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 35 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จากโรงเรียนบ้านนางาม จำนวน 17 คน และโรงเรียนบ้านหนองนาคำ จำนวน 18 คน ซึ่งมาโดยการเลือกแบบเจาะจงผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าแบบฝึกทักษะคิดเลขเร็ว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเท่ากับ $86.006 / 86.14$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะคิดเลขเร็วมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ หลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.01$ ในปีต่อมา กรองกาญจน์ ประจําเมือง (2547) ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์เรื่องโจทย์ปัญหาการคูณและการหาร เศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $75/75$ เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้น และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องโจทย์ปัญหาการคูณและการหาร เศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้นกับนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะของ สสวท. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 และ 5/2 โรงเรียนบ้านสระห้วยยางอุบลรัตน์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องโจทย์ปัญหาการคูณและการหาร เศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ $81.91 / 78.53$ มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.6238 คิดเป็นร้อยละ 62.38 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องโจทย์ปัญหาการคูณและการหาร เศษส่วน สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะของ สสวท. อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $.05$ และในปีเดียวกันคำตา นัตถล้า (2547) ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์เรื่องเศษส่วน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $75/75$ เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการ

จัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะ และศึกษาความคงทนทางการเรียนของนักเรียนหลังจากเรียนไปแล้ว 2 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านนาบัว และโรงเรียนเชื้อเพลิงวิทยา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 32 คน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะเรื่อง เศษส่วน วิชาคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ 78.26 / 79.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้และมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ .071 และนักเรียนที่เรียนด้วยการพัฒนาแผนและแบบฝึกทักษะเรื่องเศษส่วน วิชาคณิตศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนและหลังเรียนไปแล้ว 2 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกัน ในปีต่อมาสรรพสิริ เอี่ยมสะอาด (2547) ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75 / 75 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์เรื่องการบวกลบเศษส่วนก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวกลบเศษส่วน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวกลบเศษส่วน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านอำปอ (ปอเกีย-พลินอุทิศ 3) อำเภอเมืองสุรินทร์ จำนวน 24 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2456 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แผนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวกลบเศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ 83.39 / 77.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้เท่ากับ 75 / 75 และมีดัชนีประสิทธิผลของแผนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนร้อยละ 70 หลังจากเรียนตามแผนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์ เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะอยู่ในระดับมาก และในปีต่อมา อุมภกรณ์ทองเสมอ (2548) ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้นิทานและรูปภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80 / 80 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางด้านการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานและรูปภาพ ก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสุ่มอย่างง่าย ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 5/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนเทศบาลบ้านบางเหเนียว จำนวน 53 คน ผลการวิจัยพบว่า ค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ของแบบฝึกทักษะการอ่านโดยใช้นิทานรูปภาพ คือ 90.63 / 91.71 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80 / 80 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ผลสัมฤทธิ์

ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนที่ใช้แบบฝึกทักษะภาษาอังกฤษ ระหว่างการทดลองและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนที่ใช้แบบฝึกทักษะภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานและรูปภาพ ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ใช้แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานและรูปภาพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และหลังจากนั้นพงษ์ศักดิ์ พางาม (2549) ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 / 80 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโดง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.77 / 81.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 / 80 ที่ตั้งไว้ ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ วิชาภาษาไทยโดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในปีเดียวกัน บุญรุ่ง จันทวงษ์วานิชย์ (2549) ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องเศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75 / 75 เพื่อศึกษาประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะกระบวนการคิดการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องเศษส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องเศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโพธิ์ดอนหวาย ปีการศึกษา 2549 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 22 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องเศษส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 87.81 / 79.36 ดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องเศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.57 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องเศษส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมากที่สุด

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแบบฝึกทักษะสามารถช่วยครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี และสามารถใช้ได้เกือบทุกวิชา โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งนับว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะจะสูงขึ้น อันส่งผลให้การเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรอบความคิดการวิจัย

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงสามารถสรุปเป็นกรอบความคิดการวิจัยได้ดังนี้

